

# FRONT-LINE

**Aleš Debeljak**

*Pisma iz tujine*

Zbirka Brevir, Založba Mihelač, Ljubljana 1992

Aleš Debeljak je v "prostovoljnem eksilu", kakor je sam imenoval svoja študijska leta konec osemdesetih in v začetku devetdesetih v Združenih državah Amerike, vztrajal v razprtosti med mišljenjem in pesnjenjem. Na eni strani je s svojim intelektualističnim pogledom spisal sociološko študijo o ameriški kulturi *Temno nebo Amerike*, na drugi s svojo pesnikujočo kamero ujel Fotografije s poti, kakor je podnaslovil zbirko proznih pesmi *Minute strahu*. V tem širokem razponu njegovega ustvarjanja pa *Pisma iz tujine* zapolnjujejo tisti vmesni prazni prostor med obema, ki ga je avtor že v svojih *Melanholičnih figurah* odredil eseju. Tam je zapisal: "... med sprtimi logikami teorije in literature zazija neopredeljen prazen prostor. Ta prazen prostor v razvitih kulturah Zahoda zaseda privilegirani model eseja, ki pa ga Slovenci po drugi svetovni vojni - če dobro premislimo - pravzaprav ne poznamo v izrazitejši in množičnejši obliki... Esej, razumljen kot napor pojma in plastične ilustracije v njuni neločljivi prepletenosti. Esej, pisan z imaginacijskim briom in spoznavno močjo obenem. Z eno besedo, esej kot skrajnostna točka književnosti, v kateri je meja 'čistih form' premaknjena zaradi antropološke skušnje prodora diskurzivnih struktur v estetske."

Debeljakovo pojmovanje eseja se torej že v osnovi odreka zgolj prevprašujočemu, išočemu, le poskušajočemu odgovarjanju na dileme sodobnega sveta in človeka, kakršno predpostavlja etimološko branje poimenovanja neke forme za esejistično (essai kot poskus, preskus, preiskava). Kljub razmisleku o postmodernem času Debeljakova esejistična perspektiva še zdaleč ni postmodernistično "razmehčana", ampak se prek nje razkriva subjekt, ki ve odgovore na vprašanja o odprtih ranah "metafizično izčrpane duše" sodobnega človeka. V tem se *Pisma iz tujine* v ničemer ne razlikujejo od intelektualistične kritike brezkompromisnega ameriškega kapitalizma in potrošništva ter prikrite ideološke funkcije medijev, ki zaznamuje Debeljakovo, leto dni starejšo sociološko študijo z naslovom *Temno nebo Amerike*, spisano v tradiciji "teoretske levece", kakršno je predstavljala kritična teorija družbe. Debeljak tudi v *Pismih iz tujine* ne tematizira vloge družbene kritike v tem postrevolucionarnem času, vendar pa je

njegov diskurz že naslovno premaknjen v intimnejšo, poudarjeno osebno sfero, ki je nakazana tako s skrajno razpršenim in fragmentarnejšim izborom tem kot tudi z individualizirano, razpoznavno literarizirano avtorsko pisavo.

Debeljakovo esejistično pero se sicer stilistično virtuosno giblje med opazovanjem družbenih marginalcev, spoznanjem o nujnosti ekologije duha za uspešno ekologijo telesa, metafizičnim občutenjem pozabljenega jezika pod zvezdnatim nebom ameriške puščave, razmišljanjem o ritmih rapa, bluesa, glasbe Brucea Springsteena, Boba Dylana, Louja Reeda in drugih ter analizo "postmodernega stanja" književnosti in filma. Vendar je "eksistencialna zaveza", ki mu narekuje njegovo tokratno pisanje, predvsem zavezanost osebni morali, ki ostaja neprevprašana in ne reflektira meja svoje zavezujočnosti v odnosu do naslovnika Debeljakovih "pisem". Ko tako samovšečno zanika dejstvo, da meje avtorjevega osebnega kategoričnega imperativa niso tudi meje esejističnega sveta, zdrseva Debeljakovo pisanje v moraliziranje.

Govorica *Pisem iz tujine* je - kot je nakazano že v naslovu - dvakratno zaznamovana. Prvič, ker - čeprav zaradi absolutizacije avtorjeve individualne skušnje sicer na trenutke neuspešno - simulira fragmentarnost in razpršenost pisemskega diskurza, in drugič, ker nas nagovarja iz prostora, ki kljub temu, da ga Debeljak z izjemnim analitičnim vpogledom razprostira v vseh njegovih družbenih razsežnostih, ostaja avtorju "tujina". "Jezik ni le sistem znakov, marveč specifični pogled na svet," je zapisal Debeljak v *Temnem nebu Amerike* in to jezikovno zaznamovanost eksistence pesnika in premišljevalca potrjuje tudi stavek iz uvodnega eseja v *Pismih iz tujine*, da je "v 'prostovoljnem eksilu' lažje pisati kulturno kritiko in esejistiko kot pa izvirna književna dela."

Pisma iz tujine je Aleš Debeljak v preteklih letih naslavljal na uredništva različnih slovenskih revij, zlasti na bralce Naših razgledov. Kljub temu da je nekatera med njimi, kot je nakazal uvodoma, nekoliko spremenil, druga pa še nikoli prej niso dosegla naslovnika, njihov knjižni natis ni opremljen z nujno potrebnim bibliografskim aparatom, ki bi vsaj zaradi možnega primerjalnega branja upravičil smotrnost na Slovenskem vse pogostejše prakse ponatiskovanja tovrstnih, revialno objavljenih esejističnih drobcev.

Ignacija Fridl